

והדבקות. ולכאורה הלא קל מאד במצב כזה שיכשלו ח"ו בעבירות של עשיית נזק ואכילות והנאות אסורות, משום שטרודים המה בגירסתיהו ועוסקים במחשבות עיון, ועל ידי זה קרובים הם לבחינת אונס. אבל סיעתא דשמיא היא אשר תשמרם, ובבחינת אמרם ז"ל: 'זמה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם, צדיקים עצמן לא כל שכן'. (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 228) עוד בענין תקלה לצדיקים — ע' במובא בנדרים י.

דף ק

'זרעו מיוחס אחריו — הרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא, וכי גזור רבנן — בזנות, בנישואין לא גזור רבנן' — יש לשאול, מה מקום יש להבאת 'אסמכתא' מן הפסוק לקנס שמדרבנן, הרי לכאורה אין הטעם בגלל ענין היחוס כלל, אלא שקנסו מחמת הזנות? יש לחדש ולומר, שכל כהן שאין מיוחס לאהרן הכהן, היינו, כל שיש ספק אם אביו אכן כהן, פסול הוא לעבודה מן התורה, ודרשת והיתה לו ולזרעו אחריו דרשה גמורה היא, אלא שחכמים הרחיבו את דין התורה, ואמרו שבביאת זנות, אף שודאי אביו כהן הוא, כל שלא ידוע מי האב, אם כהן זה או כהן אחר — פסול, משום קנס. (זכר יצחק סי' יב,א ובס' כו — ע"ש בהשלכות הנובעות מחידוש זה. מה שתמה על גדר 'אסמכתא' בקנסות חכמים — נראה פשוט שהבין שאין ענין האסמכתא כסימן בעלמא שעשו החכמים לזכרון לתקנתם, וכמו שדחה סברה זו בתוקף הריטב"א (בראש השנה טז). וראה בספר 'עלה יונה' (עמ' קא ואילך) שהאריך בהסבר ענין האסמכתאות, וסיווגם לשלשה סוגים. ולדברי הזכר יצחק הנ"ל, גורה של האסמכתא בנידוננו תואמת לסוג השני שם: הרחבת דין התורה הקיים, למקרים נוספים).

(ע"ב) 'שלוש נשים משמשות במוך' — ע' לעיל יב.

*

וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל — יש ליתן טעם בזה, דהנה כ"ק אבי אדומו"ר זצללה"ה הגיד הטעם דכהנים צריכים בגדים ואם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, ולויים אינם צריכים לבגדים — ואמר, כי הכהנים באשר הם פנימיים ועבודתם בחשאי, צריכים בגדים לכיסוי הפנימיות, כמו שכל דבר פנימי צריך כיסוי. וכן הנשמה כשבאה לזה העולם צריכה לכיסוי, שהוא הגוף, וכן מלאך כשנשתלח לזה העולם צריך ללבוש גופני, אבל לויים שעבודתם בהתגלות בשיר ובקול — אינם צריכים לכיסוי, עכת"ד. והנה הא דלא סגי לכהן הכיסוי כמו לכל נשמה, דהיינו הגוף — מוכרחים לומר דגם גופו קנה מדרגה פנימית, על כן גם גופו צריך לכיסוי הבגדים. וכן מוכח מדברי המהר"ל... והנה מנחה שקומצין ממנה להקטיר לגבוה, היינו שכל חלקי הקדושה שהיו מפורים בכל המנחה, נקבצו באו כולם בקומץ, ועולין לגבוה, והשיריים נאכלין לכהנים, והקומץ במקום הדם שבמזבח, שהדם הוא הנפש ובו נקבצים כל חלקי הקדושה והחיות של הזבח. והקומץ לגבי שיריים הוא כערך הנפש לגבי הגוף, שהיא פנימיות המנחה. ונקרא איזכרתה — כי זכירה היא פנימיות של דבר. (וכן שבת — יומא דנשמתא — כתיב ביה זכור). ונבחר הקומץ לגבוה כמו שנבחרה הנשמה מהגוף, כמו שאיתא בזהר הקדוש, שהקב"ה אתרעי בנשמתא דבר נש ולא בגופא.

ועל כן הכהנים שגם גופם במדרגת נשמה, ע"כ כולה כליל ואין בה קמיצה. ובוזה יובן טעמו של ר' שמעון, דסבירא ליה מנחת חוטא של כהנים נקמצת והקומץ קרב לעצמו והשיריים קריבין לעצמן — דמאחר שהוא חטא חטא שוגג זה מתיחס לגוף ולא לנשמה, שוב אי אפשר שיהיה גופו עוד במדרגת נשמה, ודי שזה קרב לעצמו וזה קרב לעצמו. ורבנן סברי דמכל-מקום מאחר שאין נפטל מהכהונה, ואפילו כהן גדול שסרח מלקין ומחזירין אותו ואין למעלתו השתנות, על כן אין בו קמיצה כלל'. (שם משמואל — צו)

דף קא

מצות חליצה

'אמר רב יהודה: מצות חליצה — קוראה, וקורא, וחולצת, ורוקקת, וקוראה' — זו לשונו של מהר"ם מרוטנברג בתשובותיו (שעו):
'קוראה' — כמו אשה שרוצה להקים זרע למת, ומקוננת לפני הדיינים אליו, ואל יהי בעלה כמת בלי זכר.
והוא אומר 'לא חפצתי לקחתה' — אם יהיה כמת איני חושש.
אז תחלוץ רגלו, להיות לו סימן שעבשיו יתאבל על אחיו, כיון שאין רוצה להקים לו שם, הרי הוא כמת ובטל מן העולם.
ואחר כך רוקקת, להודיע לכל שלא בשביל יופיו רצתה להנשא לו, אך בשביל להקים לו זרע לבעלה, שהרי כרוק נחשב בעיניה.
ואמרה 'כבה יעשה', והולך יחף כמנהג אבל, על שלא רצה להקים שם לאחיו. ואז יעשו לו בושת ויקראו לו חלוץ הנעל שלש פעמים'. עד כאן לשונו.

פירש בה"ג מפני מה חולצת נעלו, שכך אמר הקב"ה למשה, אמור ליבם שלא רצה ליבם: רשע, בגופך היית יכול לקיים ומאנת לפיכך תחלוץ מנעליך כאבל וכמנודה שדרכן להיות יחפים. וגם מטיפה סרוחה שבגופך היית יכול לקיים לאחיו זרע, לכך וירקה בפניו טיפה סרוחה. (מובא באוצר הגאונים — יבמות קו, ע"ש, ובלבוש הלכות חליצה).

טעם היבום, כי היה מנהג קדום קודם מתן תורה, והשאירתו התורה. וציותה לעשות החליצה מפני שהמעשים ההם היו מגונים במנהגי הזמנים ההם, ואולי יברח מן הגנות ההוא ויבם. (עפ"י מורה הנבוכים ח"ג מט)

וטעם החליצה, כי כל זמן שהיבם רוצה ליבם הנה הוא מקיים זרע לאחיו ונראה כאילו אחיו חי, וכשאינו מיבם ואינו מקיים זרע לאחיו, נראה שאחיו מת וצריך הוא שיתאבל עליו, ולכך היבמה תחלוץ המנעל שהוא סימן אבלות כאילו מתאבל על אחיו המת...
וטעם החליצה שאמר וחליצה נעלו — כי כשאין היבם רוצה ליבם הלא נחשב לו לאכזריות, שהרי אינו רוצה בתועלת נפש אחיו, והדין ראוי בזה שתחלוץ לו היבמה נעלו מעל רגלו לסימן שהוא מסתלק ונשמט מן האחזה, וזהו לשון 'וחליצה' — מלשון חליץ מהם, ולשון 'נעלו' — כי הוא נועל דלת בפני נפש אחיו המת. אמר 'מעל רגלו' לפי שהרגל היא סיבת ההליכה, וכן זה סיבה שהלך נפש אחיו למשפחה אחרת. (מרבנו בחיי — דברים כה, ט)